

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**MIGRACIJE IN DEMOGRAFSKI RAZVOJ EU:
ALI JE POTREBNO ODPRETI MEJE ZA PRISELJENCE**

Ljubljana, september 2012

MITJA HAFNER

IZJAVA O AVTORSTVU

Spodaj podpisani Mitja Hafner, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, izjavljam, da sem avtor diplomskega dela z naslovom Migracije in demografski razvoj EU; ali je potrebno odpreti meje za priseljence, pripravljenega v sodelovanju s svetovalcem Janezom Malačičem.

Izrecno izjavljam, da v skladu z določili Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami) dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

S svojim podpisom zagotavljam, da

- je predloženo besedilo rezultat izključno mojega lastnega raziskovalnega dela;
- je predloženo besedilo jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem:
 - poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam v diplomskem delu, citirana oziroma navedena v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, in
 - pridobil vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti (v pisni ali grafični obliki) uporabljena v besedilu, in sem to v besedilu tudi jasno zapisal;
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Zakonu o avtorskih in sorodnih pravicah (Ur. l. RS, št. 21/1995 s spremembami);
- se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega diplomskega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom.

V Ljubljani, dne _____

Podpis avtorja: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DEMOGRAFSKI RAZVOJ EU	2
1.1 Opredelitev	2
1.2 Trendi staranja prebivalstva EU	2
1.3 Rodnost.....	3
1.4 Pričakovana življenjska doba	4
1.5 Projekcije prebivalstva za prihodnost.....	5
2 MIGRACIJE.....	6
2.1 Opredelitev	6
2.2 Vrste migracij	7
2.3 Vrste migrantov	7
2.4 Migracije skozi čas	8
2.5 Vzroki za migracije	9
2.6 Nedavni trendi migracij in njihov obseg	11
2.7 Vpliv gospodarske in finančne krize na migracije	14
3 POSLEDICE IN UČINKI MIGRACIJ	16
3.1 Pozitivne posledice	16
3.2 Vpliv imigracij na plače	17
3.3 Vpliv imigracij na zaposlenost	17
3.4 Vpliv imigracij na učinkovitost trga dela	18
3.5 Negativne posledice.....	18
4 MIGRACIJSKA POLITIKA EU.....	19
4.1 Zgodovinski pregled migracijskih politik EU	20
4.2 Problemi in politične dileme.....	21
4.2.1 Delovne migracije	22
4.2.2 Nadzor migracij.....	23
4.2.3 Azilni sistemi	23
4.2.4 Integracija.....	24
4.3 Migracijska politika EU v času gospodarske krize	25
SKLEP	26
LITERATURA IN VIRI	28

KAZALO SLIK

Slika 1: Skupne neto migracije v Evropi.....	9
Slika 2: Mednarodne migracije v izbranih državah EU glede na razlog imigracije (v %) .	11
Slika 3: Delež priseljencev v EU iz posamezne regije.....	13

KAZALO TABEL

Tabela 1: Kazalniki rodnosti	3
Tabela 2: Staranje prebivalstva	5
Tabela 3: Spremembe prebivalstva	6
Tabela 4: Neto migracije in neto migracijska stopnja za izbrane države EU v letu 2004 ..	12

UVOD

Število svetovnega prebivalstva se močno povečuje, še posebej v zadnjih petih desetletjih, vendar ta rast ni enakomerna po vsem svetu. Največjo rast beležijo države v razvoju, še posebej države v Afriki in Aziji. Na drugi strani pa se razviti svet, na čelu z Evropo, sooča z močnim upočasnjevanjem rasti prebivalstva, kar bo v dobrem desetletju privedlo do tega, da se bo prebivalstvo Evrope ob nespremenjenih drugih dejavnikih začelo tudi zmanjševati.

Evropa, ki je bila dolgo časa emigracijsko območje, se je od šestdesetih let prejšnjega stoletja spremenila v imigracijsko območje. Razloga za to sta v osnovi dva, ki sta enaka v vseh razvitih državah. To sta zmanjšana rodnost in podaljšana pričakovana življenjska doba. Oba dejavnika vodita do tega, da se družba kot celota začne starati. To pa privede do najrazličnejših problemov. Tako je Evropa pred velikimi demografskimi izzivi.

Zaradi staranja prebivalstva se počasi zmanjšuje število delovno aktivnih ljudi, kar privede do mnogih težav v javnih financah, še posebej v pokojninski blagajni, ki je zaradi vse večjega števila upokojencev najbolj na udaru. Evropa je tako v zadnjih letih vse bolj odvisna od migrantov, ki zapolnjujejo izgubljeno na področju trga dela zaradi zmanjšane naravnega prirastka držav v Evropi. Tako države v Evropski uniji (v nadaljevanju EU) z najrazličnejšimi imigrantskimi politikami odpirajo meje in jih istočasno tudi zapirajo. Evropa se zaveda, da bo brez dodatne delovne sile, ki jo predstavljajo migranti, zelo težko ohranila trenuten gospodarski razvoj in ostala konkurenčna na svetovnih trgih ob vse večji konkurenci držav z vzhoda.

Migracije novih ljudi pa imajo tudi omejitve in je treba najti neko pravo mejo. To še posebej velja sedaj, v času gospodarske krize, saj avtohtono prebivalstvo na migrante gleda kot na grožnjo za njihova delovna mesta. Namen diplomske naloge je ravno predstaviti pozitivne in negativne posledice migracij in kaj na koncu prevlada z vidika gospodarstva.

Prvi in drugi del diplomske naloge sta splošna predstavitev tematike. V prvem delu se posvetim demografskemu razvoju EU. Najprej opredelim pojem, kasneje pa tudi podrobneje predstavim problematiko staranja prebivalstva in nizke rodnosti.

V drugem poglavju se posvetim migracijam. Na kratko predstavim vrste in vzroke migracij. Nato predstavim tudi trende migracij, ki kažejo, da se število migracij v zadnjih letih povečuje, in njihov obseg.

V tretjem delu predstavim posledice migracij. Učinki migracij so lahko tako pozitivni kot tudi negativni. Vplivi pa se posebej poznajo na trgu dela, v javnih financah in pri avtohtonih prebivalcih imigracijskih držav. Dotaknem se tudi integracije priseljencev.

V zadnjem, osrednjem delu se posvetim politikam EU pri spodbujanju migracij na eni strani (to posebej velja za visoko kvalificirane migrante) in omejevanju na drugi. Predstavim tudi, kakšnih migrantov si Evropa pravzaprav želi in kako je sedanja gospodarska kriza vplivala na število migracij. So se te zaradi krize zmanjšale?

V diplomskem delu se zaradi prostorske omejitve v diplomski nalogi osredotočim na EU kot celoto in ne izpostavljam posebej problematike, ki je značilna za Slovenijo.

1 DEMOGRAFSKI RAZVOJ EU

1.1 Opredelitev

Demografija je družbena znanost, ki ji tako kot vsem družboslovnim vedam pri proučevanju ni omogočena uporaba poizkusov. Tako ne moremo govoriti o povsem točni znanosti, kot lahko to govorimo v primeru naravoslovnih ved. Demograf lahko tako samo na osnovi opazovanja pride do določenih zaključkov, a ne more vplivati na razvoj pri opazovanih pojavih in spreminjati okoliščin poizkusa, v katerih bi ta potekal. Zaradi tega sta ob sklepanju še toliko pomembnejša naše znanje in pozornost. Moramo biti tudi zelo previdni, saj se lahko hitro zgodi, da pridemo do napačnih zaključkov.

Pomembno je tudi določiti predmet našega preučevanja. Tukaj ločimo dva pojma – demografski dogodek in demografski pojav. Demografski dogodki so rojstvo, smrt, poroka, selitev itd., vendar ti dogodki niso predmet demografskega preučevanja, to so namreč demografski pojavi. Demografski pojavi so opredeljeni na osnovi prej omenjenih dogodkov. Tako na osnovi prej zbranih podatkov, npr. o številu rojstev, demografi uvedejo nov pojem, imenovan rodnost. Med demografske pojave štejemo rodnost, smrtnost, poročnost in migracije (Malačič, 2006, str. 5–6).

1.2 Trendi staranja prebivalstva EU

Danes smo skoraj po vsem svetu priča staranja prebivalstva. S tem izrazom opisujemo povečevanje deleža ljudi, ki so starejši od prej določene meje (navadno uporabljamo 65. leto). EU ni izjema, lahko bi celo rekli, da je ena izmed najhitreje starajočih se območij na svetu. Razloga za ta pojav sta v osnovi dva – vse nižja stopnja rodnosti in vse daljša pričakovana življenjska doba. V EU smo tako priča obema ekstremoma, na eni strani imamo v veliki večini držav EU (posebej zahodnih držav) najdaljše pričakovane življenjske dobe na svetu, na drugi strani pa so države, posebej tiste z vzhoda, ki imajo najnižje stopnje rodnosti na svetu. Ta dva podatka vodita do zaključka, da se prebivalstvo EU zelo hitro stara.

Število svetovnega prebivalstva se je skozi čas spreminjalo. Tako je bilo število skupnega prebivalstva okoli Kristusa zelo podobno številu prebivalstva tik pred začetkom velikih

odkritij ob koncu 15. stoletja. Vendar je treba tu omeniti, da je v tem obdobju prihajalo tudi do precej velikega nihanja v skupnem številu prebivalstva, kar je bila predvsem posledica mnogih vojn in epidemij. Prebivalstvo se je začelo močno povečevati v 18. stoletju z industrijsko revolucijo. Ta je poleg izboljšanja na področju kmetijstva, kar je pomenilo izboljšane možnosti pri pridelovanju hrane, prinesla tudi izjemne dosežke na področju medicine. Tako se je ta čas ob nespremenjeni stopnji rodnosti zaradi zmanjšane smrtnosti začelo veliko povečevanje svetovnega prebivalstva. Največjo eksplozijo rasti števila prebivalstva pa je človeštvo doživelo na polovici prejšnjega stoletja. Razlog je tičal v tem, da so tudi nekdanje kolonije v Aziji in Afriki bile deležne vseh zdravstvenih odkritij. Tako se je tudi tam začela zmanjševati stopnja smrtnosti, medtem ko je stopnja rodnosti še naprej ostajala visoka (Eurostat, 2012b).

1.3 Rodnost

Rodnost v EU se je v zadnjem stoletju močno zmanjšala. Od druge polovice 19. stoletja in vse stoletje do šestdesetih let prejšnjega stoletja je letna stopnja rasti prebivalstva obsegala deleže med 0,5 % in 1 %, vendar se je ta trend spremenil v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. Stopnja rasti se je v vse več državah začela hitro zmanjševati, prav tako se je začel zmanjševati tudi naravni prirastek prebivalstva. Razlog, da se je skupno število prebivalstva še naprej večalo, so bile migracije. Tako se kljub izboljšani stopnji smrtnosti in podaljšanemu življenjskemu obdobju nismo mogli ogniti tendencam padanja, ki jih je prinesla vztrajno nizka stopnja totalne rodnosti (T_f). Pod tem pojmom označujemo povprečno število rojenih otrok ženske v njenem rodnem obdobju (Lorant, 2005, str. 6-7).

Totalna stopnja rodnosti je bila leta 2006 v vseh državah EU nižja od stopnje 2,1, kar predstavlja mejo, nad katero se prebivalstvo še enostavno obnavlja. Gledano povprečno, je totalna stopnja rodnosti v EU leta 2006 znašala 1,46; leta 2008 pa je bila nekoliko višja in je znašala 1,60 (tabela). Posebej velike težave s totalno stopnjo rodnosti imajo države iz vzhodne Evrope. V marsikateri državi je vrednost tega kazalca samo okoli ali celo pod 1 – v konkretnem primeru Slovaške, v kateri je bila leta 2006 vrednost T_f kazalca 1,24. To bi pomenilo, da bi znašala notranja stopnja rasti -1,9 %, kar bi privedlo do tega, da bi se prebivalstvo v naslednjih 37 letih prepolovilo (Malačič, 2008, str. 3).

Tabela 1: Kazalniki rodnosti

Regija	Stopnja totalne rodnosti, 2008	Povprečna starost matere ob prvem porodu, 2008
EU-27	1,60	27,8
EU-15	1,65	28,3
EU-12	1,40	26,1

Vir: VID, European Demographic Data Sheet 2010, 2010.

Če pogledamo podrobneje, vidimo, da je padanje totalne stopnje rasti rodnosti močno povezano tudi s povprečno starostjo matere pri prvem otroku. Opaziti je, da se število prvorojenih otrok znižuje pri vseh starostnih skupinah, vendar najizrazitejši padec beležimo pri ženskah, starih med 20 in 30 let. Glavni razlog za to dogajanje je to, da se vse več žensk vse dlje izobražuje. Večina jih ravno zaradi študija odlašajo pri odločitvi o prvem otroku. Drugi razlog pa bi lahko iskali tudi v vse večji brezposelnosti med mladimi v EU. Tako si mladi parniki ne upajo ustvariti družine, ker imajo preveč skrbi že s svojim lastnim obstojem. Ob še podrobnejši analizi podatkov o povprečni starosti mater pri prvem otroku pridemo do zanimivega spoznanja, ki je povsem v nasprotju s pričakovanji. Pričakovali bi, da bi se s povprečnim staranjem mater ob rojstvu prvega otroka tudi povečevalo število rojstev pri starejši starostni skupini žensk, vendar ni tako. Podatki kažejo, da se otrok, ki se ni rodil, ko je bila ženska v svojih dvajsetih, ne bo nikoli rodil (Lorant, 2005, str. 9).

Na število rojstev vpliva tudi razvitost države. Razvite države imajo v povprečju nižjo rodnost in ženske v teh državah se za prvega otroka odločajo precej pozneje kot ženske v manj razvitih državah. Prav tako je v nerazvitih državah in državah v razvoju v povprečju vidna precej višja totalna stopnja rodnosti.

Poznamo pa tudi sociološki vpliv pri zmanjševanju rodnosti. Na padanje rodnosti ima velik vpliv tudi vse večje število zakonskih ločitev. Zadnjega pol stoletja se je število propadlih zakonov močno povečalo. Če se je še na začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja ločil le vsak deseti zakonski par, je sedaj število ločitev naraslo že skoraj na vsak drugi par. S tem se je povečalo tudi število zunajzakonskih otrok, ki pa je manjše od števila otrok v tradicionalnih družinah (Lorant, 2005, str. 10).

1.4 Pričakovana življenjska doba

Za staranje prebivalstva v Evropi ne gre kriviti le nizke rodnosti. Zelo velik vpliv ima tudi vse daljša pričakovana življenjska doba posameznika, ki je posledica vse manjše smrtnosti ljudi, starih več kot 40 let. Razmere na področju smrtnosti so za razliko od rodnosti najboljše, kar jih je človeštvo poznalo v zgodovini. Izjeme so le nekdane socialistične države.

Izboljšanje življenjskega standarda ter vzpostavitev in izboljšanje zdravstvenih storitev po vsej Evropi sta prinesla vse višjo pričakovano življenjsko dobo ljudi ob rojstvu. Podatki Eurostata kažejo, da se je dejansko pričakovana življenjska doba ob rojstvu v zadnjih 50 letih povečala za 10 let, vendar se ta trend ne upočasnjuje. Tako se je pričakovana življenjska doba v letih med 2002 in 2008 povečala za 1,5 let pri ženskah in kar za 1,9 let pri moških. Pričakovana življenjska doba v EU-27 je na splošno višja kot v večini drugih regij sveta. Za moškega, rojenega leta 2008, gre pričakovati, da bi v povprečju živel 76,4 leta, ženska, rojena leta 2008, pa naj bi v povprečju živela do 82,4 leta. Iz teh podatkov se vidi, da ženske v povprečju živijo dlje od moških, vendar bi tukaj poudaril, da se razlika med spoloma zmanjšuje, kar je vidno tudi iz podatka o povečani pričakovani življenjski dobi med letoma 2002 in 2008. Povečanje pričakovane življenjske dobe pa je prineslo še eno veliko izboljšanje. To je močno zmanjšana

smrtnost novorojenčkov. Stopnja smrtnosti med novorojenčki se je med letoma 1994 in 2009 skoraj prepolovila.

Vsi ti razlogi pa vodijo do tega, da se močno večja delež starih ljudi (navadno uporabljamo starostno mejo pri 65 letu). Vse večji je tudi koeficient starostne odvisnosti starejših od delovno sposobnega prebivalstva. Po podatkih Eurostata se je v zadnjih dveh desetletjih delež delovno sposobnega prebivalstva v EU-27 povečal za 0,3 odstotne točke, medtem ko se je delež starejših povečal kar za 3,6 odstotne točke. Kot je razvidno iz tabele 2, se bo ta trend nadaljeval tudi v prihodnje. Projekcije za leto 2030 nam povedo, da bo delež ljudi, starejših od 65 let, večji za 6,5 odstotne točke, kot je bil ta leta 2009. Prav tako se bo do leta 2030 močno povečal tudi kazalec starostne odvisnosti, in to kar za 13 odstotnih točk.

Tabela 2: Staranje prebivalstva

Regija	Delež prebivalstva, starega 65+, 2009 (%)	Predviden delež prebivalstva, starega 65+, 2030 (%)	Kazalec starostne odvisnosti 65+/15-64, 2009 (%)	Predviden kazalec starostne odvisnosti 65+/15-64, 2030 (%)
EU-27	17,2	23,7	25,7	38,7
EU-15	17,9	24,2	27,0	40,0
EU-12	14,7	21,6	20,9	33,6

Vir: VID, European Demographic Data Sheet 2010, 2010.

1.5 Projekcije prebivalstva za prihodnost

Prebivalstvo EU so bo kljub vsem prej omenjenim težavam še naprej večalo vsaj približno do leta 2030, vendar se tudi ta trend obrača in bo, kot kažejo projekcije, število prebivalcev leta 2050 manjše, kot je bilo leta 2030. Ta trend se bo nadaljeval tudi v prihodnje. Kot je razvidno iz tabele 3, se bo število svetovnega prebivalstva od leta 2009 do leta 2030 povečalo za slabih 30 milijonov. Največji delež bodo k temu prispevale države z juga in zahoda celine, medtem ko bodo države z vzhoda beležile upad števila prebivalstva že v času do 2030 (Münz, 2007, str. 3-4).

Tabela 3: Spremembe prebivalstva

Regija	Velikost prebivalstva 1. 1. 2009	Projekcija velikosti prebivalstva leta 2030	Predvidena letna stopnja rasti prebivalstva, 2009-2030 (na 1000)
Južna Evropa	129,0	139,4	3,7
Zahodna Evropa	156,2	176,9	5,9
Vzhodna Evropa	201,1	185,3	-3,9
EU-27	497,8	527,7	2,8
EU-15	394,4	427,1	3,8
EU-12	103,3	100,6	-1,3

Vir: VID, European Demographic Data Sheet 2010, 2010.

Vsi ti trendi, ki sem jih opisal do sedaj, bodo imeli negativne posledice za Evropo. Zaradi staranja prebivalstva se bo število delovno aktivnih ljudi do leta 2050 zmanjšalo za 48 milijonov, prava tako pa se bo močno dvignil tudi kazalec odvisnosti. V istem obdobju bo narasel do 51 %, kar z drugimi besedami pomeni, da bosta za posameznega človeka, starejšega od 65 let, skrbela le dva človeka in ne tako kot sedaj, ko za enega človeka, starejšega od 65 let, skrbijo štirje ljudje. Ravno zaradi tega so za EU vse pomembnejše migracije. Kaj so, koliko, zakaj in kakšne migrante potrebujemo in še več, predstavim v naslednjih poglavjih. (European Commission, 2007, str. 46-49)

2 MIGRACIJE

2.1 Opredelitev

Mednarodne migracije igrajo vse večje vlogo v vseh državah članicah EU. Imigracije prinesejo tako ekonomske in socialne priložnosti kot tudi izzive za imigrantske države. Migracije običajno opredelimo kot prostorske premike posameznih prebivalcev (navadno med državami) ali migrantov iz emigracijske v imigracijsko območje v določenem časovnem obdobju (Malačič, 2006, str. 144).

Definicija OECD o migracijah pravi, da mednarodne migracije ločujemo glede na dva kriterija, glede na kraj rojstva in glede na nacionalnost migrantov. Glede na prvi kriterij so migranti osebe, ki prebivajo v eni državi, rojene pa so bile v drugi. Glede na drugi kriterij pa so migranti ljudje s tujim državljanstvom in tudi, če so bili rojeni v državi gostiteljici. Razlike med državami glede na velikosti prebivalstva v tujini rojenega prebivalstva in tujega prebivalstva so odvisne predvsem od pravil, ki urejajo pridobitev državljanstva v vsaki državi. Na splošno velja, da je v tujini rojenega prebivalstva mnogo več kot tujega prebivalstva. V diplomskem delu se v nadaljevanju bolj posvetim migracijam, ki temeljijo na kraju rojstva, ker večinoma preučujem imigrante iz tretjih držav (severna Afrika in zahodna Azija). (OECD, 2009)

2.2 Vrste migracij

Pri razvrstitvi mednarodnih migracij poznamo naslednje tipe migracij:

- regularne migracije, svobodne migracije posameznikov, za katere je značilno, da osebe po lastni volji in znotraj zakonskih okvirjev spremenijo državo svojega prebivališča;
- prisilne migracije, katerih značilnost je, da gre za ljudi, ki so v strahu in nemočni pred preganjanjem zaradi kršenja osnovnih človekovih pravic ali katerih drugih okoliščin v določeni državi, ki jih povzročajo naravne ali druge katastrofe, prisiljeni zapustiti državo;
- nezakonite migracije; pri njih gre za prepovedane prehode čez mejo oziroma za prepovedano bivanje v določeni državi.

Ločujemo pa tudi še naslednje tipe migracij:

- notranje migracije; pri njih gre za migracije znotraj posamezne države in so zaradi neobstoječih ovir tudi najbolj množične;
- mednarodne oz. zunanje migracije; o njih govorimo, ko smo priča, ko posameznik ali skupina pri migracija prečka eno ali več mej med državami;
- trajne ali stalne migracije so gibanje ljudi, ki ima za posledico spremembo kraja stalnega prebivališča;
- začasne migracije so vsa gibanja ljudi, ki za posledico nimajo spremembe kraja stalnega prebivališča;
- prostovoljne migracije, o njih govorimo, ko oseba, ki se odloči za preselitev v novi kraj prebivanja po lastni volji, brez drugih zunanjih pritiskov;
- neprostovoljna migracija je lahko posledica kršenja človekovih pravic, posledica nasilja ali posledica naravnih katastrof;
- politične migracije so posledica političnih napetosti in nestabilnosti v državi;
- ekonomske migracije so migracije oseb, ki zapustijo svoj kraj prebivališča in se preselijo v drugo državo z namenom izboljšanja kakovosti svojega življenja;
- delovne migracije so migracije delavca s stalnim prebivališčem v eni državi, ki opravlja delo ali je zaposlen v drugi državi, in se najmanj enkrat tedensko vrača v kraj stalnega prebivališča

2.3 Vrste migrantov

Tako kot poznamo različne tipe migracij, poznamo tudi različne tipe migrantov (Appleyard, 1991, str. 22):

- stalni migranti so tisti priseljenci, ki se nimajo namena vrniti v domači kraj. Imigrantska družba stalnih migrantov ne sprejema rada. Zaželeni so predvsem visoko izobraženi migranti;
- začasni pogodbeni delavci so v večini primerov nekvalificirani ali polkvalificirani delavci, ki navadno v imigrantski državi ostanejo samo določen čas in se kasneje vrnejo domov. Ti migranti so tudi močno povezani s svojo emigrantsko skupnostjo in se zaradi tega ne trudijo preveč, da bi se vklopili v imigrantsko družbo;
- začasni profesionalni migranti so zaželeni v vseh državah, ne glede na njihovo razvitost. Navadno pa gre pri teh za tiste ljudi, ki se gibljejo med državami kot nameščenci mednarodnih podjetij;
- nelegalni delavci; o njih govorimo, ko migranti mejo prečkajo nezakonito ali jo prečkajo zakonito, vendar kasneje ne spoštujejo in upoštevajo predpisov in zakonskih pogojev za bivanje in ekonomsko delovanje v državi;
- azilanti; v to skupino se štejejo različne kategorije oseb, ki so preganjene ali bežijo pred preganjanjem, ali osebe, ki iščejo začasno zatočišče zaradi drugih upravičenih razlogov, kot tudi osebe, ki se jim dovoli začasno zadrževanje v državi. Vsaka vrsta azila vsebuje svoje koristi do azilanta kot tudi obveznosti;
- begunci; begunec je oseba, ki (z)beži pred utemeljenim sumom nevarnosti, preganjanja ali neprijetnosti zaradi političnih, religioznih ali rasnih razlogov iz svoje domovine.

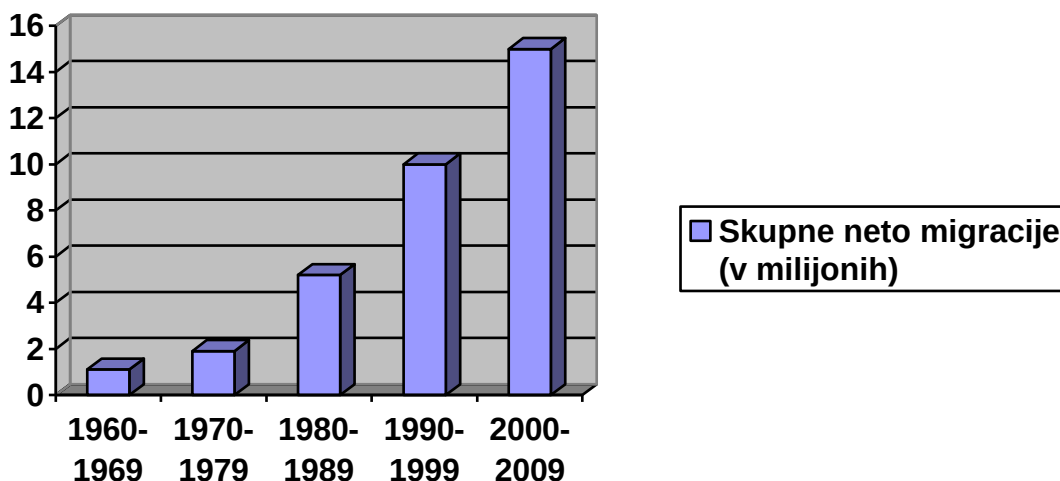
2.4 Migracije skozi čas

V času med 1750 in 1960 je bila Evropa z naskokom največje emigrantsko območje. Po nekaterih ocenah se je v tem obdobju iz Evrope odpravilo približno 70 milijonov ljudi. To je predstavljalo tretjinski delež rasti prebivalstva pri imigrantskih deželah (večinoma je šlo za nekdanje kolonije). Ta trend pa se je v zadnji polovici stoletja obrnil. Evropske države so se iz emigrantskih držav spremenile v imigrantske države. Najprej se je ta trend spremenil v zahodnih državah, vendar so temu trendu kasneje sledile tudi države z osrednje in južne Evrope. Za pričakovati je, da se bo ta trend razširil tudi na nove članice EU, kjer je v večini držav število izseljencev še vedno večje od števila priseljencev (Münz, 2008, str. 3-4).

Kot sem omenil že prej, so zahodne evropske države začele odpirati vrata za priseljence v šestdesetih letih prejšnjega stoletja. V primeru Nemčije je šlo večinoma za Turke, v primeru Francije pa je šlo večinoma za prebivalce severne Afrike. V Franciji je bil opazen posebno velik pritok priseljencev v času, ko so Francozi zapustili Alžirijo. Takrat se je iz Alžirije nazaj v Francijo preselilo veliko število francoskih državljanov, tamkajšnjih kristjanov in Židov. V sedemdesetih je v večini zahodnih držav sledilo delno zaprtje mej za delavce migrante zaradi ekonomke krize. Kljub temu se je v tem obdobju v Evropo vsako leto priselilo okoli pol milijona priseljencev, kjer je večinoma šlo za združevanje družin že živečih priseljencev v imigrantski državi in okoli 400.000 prosilcev za azil. V osemdesetih se je ta trend združevanja družin nadaljeval. Iskalci azila so bili po večini prebivalci »črne Afrike« in severne Afrike. V

devetdesetih pa je bil zabeležen največji pritok priseljencev, v prvi polovici je prednjačila predvsem Nemčija, v drugi polovici pa sta primat držav z največ imigranti prevzeli Španija in Italija. V obdobju 1989–1998 so za azil prosili 4 milijoni ljudi.

Slika 1: Skupne neto migracije v Evropi

Vir: P. Wanner, *Migration Trend in Europe*, 2002, str. 5.; VID, *European Demographic Data Sheet*, 2010.

Na drugi strani pa so notranje evropske migracije ves ta čas ostajale na zelo nizki ravni, kljub ukinitvi preprek za prosto seljenje med državami. Danes znaša delež prebivalstva, ki se seli med državami v EU, med 0,1 % in 0,2 %. Izjema v tem kontekstu so le države z vzhoda, kjer se je po padcu »železne zaves« iz držav odselilo večje število ljudi. Med letoma 1960 in 2000 je znašalo število izseljencev 4,7 milijona, kar znese skoraj 3 % celotnega prebivalstva tega območja (Lorant, 2005, str. 11).

2.5 Vzroki za migracije

V tem podglavju predstavim dejavnike, ki privedejo ljudi, da se odločijo za selitev. Na splošno bi lahko rekli, da je glavna motivacija ljudi boljše življenje, ki bi jo prinesle selitve. Najpomembnejši dejavnik med vsemi je ekonomski dejavnik. Še posebej, če v skupino migracij ne štejemo prisilnih migracij, ki so posledica vojn, družbenih nemirov in naravnih katastrof. Poleg prej omenjenih pa poznamo še druge dejavnike: geografske, družbene, kulturne, demografske itd. Na splošno lahko rečemo, da migranti težijo k boljši ravni svojega življenja, boljši blaginji za posameznika in njegove družine in so zato usmerjeni v regije z boljšimi ekonomskimi možnostmi. Tam jim te države nudijo boljše možnosti v raznovrstnosti zaposlitve, boljše možnosti za podjetništvo in investicijsko dejavnost, višje plače, boljše delovne pogoje itd. Družbeni dejavniki se odražajo posebej v primerih, kot so boljše izobraževanje otrok, boljša in kakovostnejša uporaba prostega časa, privlačnost mestnega načina življenja. Kulturni dejavniki povzročajo, da se migranti raje usmerjajo v zase kulturno

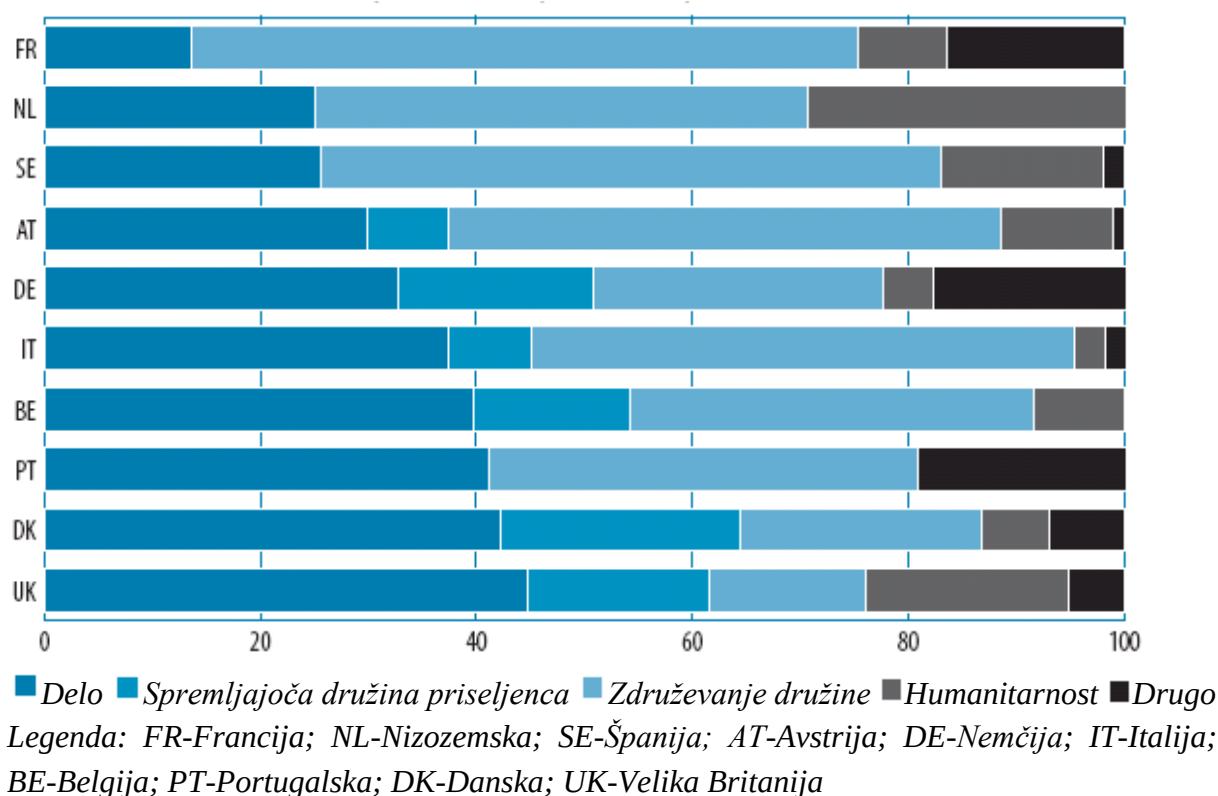
primernejšo sredino. Pri političnem dejavniku gre za to, da se veliko krat zgodi, da politične razmere v določeni državi ljudi prisilijo v izselitev (Malačič, 2006, str. 159).

Usmerjenost na raziskovanje vzrokov migracij, izjema so le nelegalne migracije, je privedla do hipoteze potiska in potega migracij (angl. *push-pull*). S to hipotezo skušamo razložiti migracije z vplivom dejavnikov odselitvenega in priselitvenega območja. Na odselitvenem območju delujejo predvsem dejavniki potiska, ki posameznika potiskajo s tega območja. V teh primerih najpogosteje navajamo izgubo zaposlitve, odtujitev od skupnosti, naravne in druge nesreče, neperspektivne razmere za osebni razvoj, poroko ipd. Na priselitvenem območju pa delujejo predvsem dejavniki potega, ki privlačijo migrante v to območje. Ti dejavniki so ugodnejše razmere za zaposlitev, možnost napredovanja v službi, boljše in redno plačilo, boljše klimatske razmere, večja možnost kakovostnega preživljanja prostega časa itn. Ta teorija pa ima tudi svoje negativne strani, saj lahko navajanje obeh vrst dejavnikov zamegli odgovor na vprašanje, zakaj se nekateri posamezniki z določenega okolja odselijo, drugi pa ne. Problem nastane tudi zaradi tega, ker je težko določiti, ali je prišlo do migracije zaradi prve ali zaradi druge skupine dejavnikov (Malačič, 2006, str. 160).

Eden izmed vplivov oz. vzrokov migracij je tudi globalizacija, ki jo lahko v kontekstu, povezanem z migracijami, opredelimo kot proces, ki »krajša« razdalje in zbližuje posameznike ter naredi svet (dozdevno) manjši. Vendar je bil vpliv globalizacije na kakovost življenja po različnih delih sveta različen, saj so vidne velike razlike med življenjskimi standardi po svetu.

Delavski migranti v EU predstavljajo le mali delež med celotnim številom dolgotrajnih migracijskih tokov. Glavno vejo prihodov predstavljajo združevanje družin migrantov in tisti družinski člani, ki samo spremljajo delavca migranta, ter prosilci za azil. Tukaj je treba omeniti, da se v zadnjih letih število prošenj za azil zmanjšuje. Podatki OECD potrjujejo, da je glavni razlog za preselitev v katero izmed držav EU povezan z družino ali delom. Razmerje med tema dvema dejavnikoma se spreminja gleda na državo. Tako npr. v Veliki Britaniji delež migrantov, ki so se tja preselili zaradi družinskih razlogov, predstavlja 30 % migrantov, medtem ko pa v primeru Francije vidimo, da se v Francijo iz tega razloga preseli kar 60 % migrantov. V Belgiji, na Danskem in Portugalskem ter v Veliki Britaniji predstavlja delež delavskih migrantov okoli 40 %. Najnižji delež delavskih migrantov beleži Francija (15 %). Podobno nizek delež beležita tudi Švedska in Nizozemska. Na primeru Nemčije pa vidimo, da beleži mnogo več migracij, povezanih z etničnimi skupinami, v primerjavi z drugimi državami EU (European Commission, 2008, str. 61).

Slika 2: Mednarodne migracije v izbranih državah EU glede na razlog imigracije (v %)

Vir: European Commission, Employment in Europe, 2008.

2.6 Nedavni trendi migracij in njihov obseg

Potem ko so bile evropske države do pred pol stoletja znane kot emigrantske države, se je to v zadnji polovici stoletja spremenilo. Tako imajo sedaj skoraj vse države EU pozitivno razliko med priselitvami in odselitvami. Ravno zaradi tega mnoge evropske države še vedno beležijo rast prebivalstva. Trenutno v Evropi nimajo vse države pozitivnega razmerja med številom imigracij in številom emigracij, vendar trendi kažejo, da bodo v prihodnosti tega trenda deležne vse države EU. Najprej se je trend začel obračati na pozitivno v šestdesetih letih pri razvitih državah (Francija, Nemčija, države Beneluksa, Velika Britanija, Avstrija, Švedska). Temu trendu so v osemdesetih sledile še Španija, Grčija, Irska, Finska in Portugalska. Pomembno je poudariti, da se je v tem času državam prvega vala velikost pozitivnih migracij še povečala. Tretji val pa so predstavljale države iz nekdanjih socialističnih republik, vendar so za to, da so postale imigrantske države, potrebovale še dodatni dve desetletji. Med te države spadajo Slovenija, Češka, Slovaška in Madžarska. (Ilkserim, 2004, str. 50-51)

Leta 2006 so imele v povprečju vse države EU (všteta je tudi Švica) pozitivno razmerje migracij. To je znašalo 3,0 ljudi na 1000 prebivalcev, kar pomenilo skupni prirastek mednarodnih migracij v višini 1,5 milijona migrantov. Pomembno je poudariti, da so k tej številki zahodne in osrednje evropske države prispevale kar 80-odstotni delež, skupno

povečanje prebivalstva pa je bilo za 1,8 milijona prebivalcev. Gledano absolutne vrednosti, sta bili državi z največ priseljenci Španija (605.000) in Italija (377.000), sledile so Velika Britanija, Francija, Nemčija in Irska. Med novimi članicami pa so pozitivno rast beležile le Češka, Slovaška, Madžarska in Slovenija. Gledano relativne vrednosti, pa je bila največja neto prejemnica Irska s kar 18,7 migranta na 1000 prebivalcev, sledijo ji Španija, Ciper, Švedska. Na drugi strani pa so največje negativno razmerje migracij beležili na Nizozemskem, v Bolgariji, Estoniji, Poljski, Litvi in Latviji (Münz, 2008, str. 5-6).

Tabela 4: Neto migracije in neto migracijska stopnja za izbrane države EU v letu 2004

DRŽAVA	Neto migracije (v tisočih)	Neto migracijska stopnja
Avstrija	50,6	0,62
Ciper	15,7	2,13
Češka	18,6	0,18
Danska	4,8	0,09
Finska	6,7	0,13
Nemčija	82,5	0,10
Madžarska	14,7	0,15
Irska	31,6	0,78
Italija	379,7	0,65
Litva	-9,6	-0,28
Luksemburg	1,6	0,35
Nizozemska	-22,7	-0,14
Poljska	-9,4	-0,02
Portugalska	6,1	0,06
Slovenija	1,9	0,10
Španija	629,5	1,47
Švedska	25,4	0,28
Velika Britanija	207,7	0,35

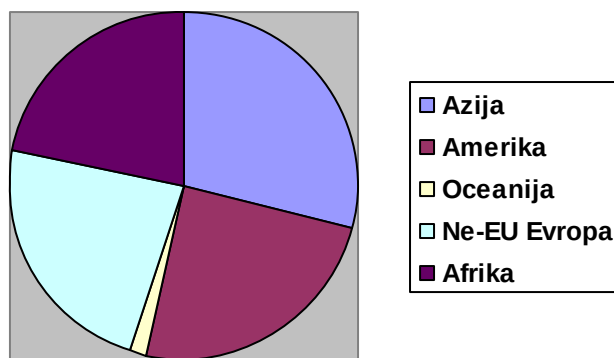
Vir: European population Committee of the Council of Europe, Recent Demographic Development in Europe 2005.

Za nedavne trende večanja migracij so zelo odgovorne tudi razmere v Evropi. Najprej se moramo ozreti na politične spremembe evropskih imigrantskih držav. Res je, da so na splošno za legalne migracije omejitve še zelo prisotne, vendar se je že veliko evropskih držav odločilo za odprtje mej določenim migrantom (posebej visoko kvalificiranih). Povečanje možnosti za delovne migracije odraža probleme pomanjkanja delovne sile in neusklajenost med ponudbo in povpraševanjem delovne sile med velikim številom držav EU. Kot sem že omenil, so omejitve še vedno zelo prisotne. Ti sistemi ne morejo absorbirati vseh migrantov, ki bi jih država potrebovala, zato smo še naprej priča mnogim nelegalnim migracijam (Boswell, 2005, str. 5-6).

V zadnjih letih se dogaja, da postajajo imigracije vse bolj narodno raznolike. Tako EU beleži mnogo migrantov iz južne in vzhodne Evrope, Azije, Afrike ter prav tako migrante iz Srednje in Južne Amerike. Za slednje v večini primerov velja, da je njihov končni cilj Španija. Od leta 2000 se je prav tako povečalo število migrantov iz Rusije in Ukrajine. Zanimivo pa je, da v Evropi še vedno ne beležijo večjega števila migrantov iz Indije (z izjemo Velike Britanije, kjer je razlog zgodovinska povezanost) in Kitajske. Kitajci se tako še naprej pred EU odločajo za preseljevanje v ZDA. Poleg tega se kažejo trendi, da se migranti iz določenih območij vse pogostejše odločajo za iste ciljne države kot njihovi rojaki. Tako se npr. migranti iz severne Afrike vse manj odločajo za Francijo, ki ima samo še tretjinski delež, ter vse pogostejše za Španijo in Italijo. Na primeru migrantov iz podsaharske Afrike pa vidimo, da se jih kar 40 % za svojo ciljno državo odloči za Veliko Britanijo. Za migrante iz srednje in južne Amerike pa velja, da je njihova ciljna država kar v treh četrtinah primerov Španija (Salt, 2006, str. 13-18).

Leta 2008 je po podatkih Evropske komisije (European Commission, 2011, str. 48-49) v EU predstavljal delež migrantov, rojenih zunaj meja EU, 55 % in delež migrantov, rojenih v EU, 45 %. V uvodu pri poglavju migracije sem omenil, da notranje migracija do nedavnega niso predstavljale velikega deleža migracij, vendar se je ta slika z vstopom novih članic (2004 in 2007) spremenila. Tako se je število notranjih migracij v EU v obdobju med letoma 2002 in 2008 v povprečju povečevalo za 12 % na letni ravni. Rast migrantov, rojenih zunaj EU, pa se je v zadnjih letih upočasnila. Izvor teh ne v EU rojenih migrantov je enakomerno porazdeljen po regijah. Po podatkih Eurostata je leta 2009 iz Azija prišlo slabih 30 % migrantov, iz evropskih držav, ki niso v EU, je prišla slaba četrtina migrantov, podoben delež imajo tudi migranti iz Amerik (Severne, Srednje in Južne), dobrih 20 % pa jih je prišlo iz Afrike.

Slika 3: Delež priseljencev v EU iz posamezne regije

Vir: Eurostat, 2012a

Gledano na celotno EU, praktično ni razlik med spoloma migrantov iz tretjih držav. Migrantke ženskega spola predstavljajo 52 %, moški pa 48 %. Več moških kot ženskih migrantov pride v Evropo samo iz Bližnjega vzhoda, medtem ko v vseh ostalih regijah večji

delež predstavljajo ženske. Ti migranti so vsi mladi in so v povprečju mlajši od svojih delovno sposobnih v EU rojenih vrstnikov. Med migranti je višji tudi odstotek delovno sposobnih ljudi v svojem najproduktivnejšem obdobju (25–54), ki predstavlja kar 63 % delež, medtem ko isti delež med v EU rojenim prebivalstvom znaša le 42 %. V primeru izobrazbe pa opazimo, da se v EU kljub vsem naporom, da bi bilo obratno, v večini primerov selijo nižje izobraženi migranti. Tudi ti podatki se razlikujejo glede na regijo. Največ migrantov s terciarno izobrazbo prihaja z Bližnjega vzhoda in iz vzhodne Evrope, medtem ko z Balkana, iz Turčije in severne Afrike prednjačijo nižje izobraženi migranti (European Commission, 2008, str. 58–60).

2.7 Vpliv gospodarske in finančne krize na migracije

Svetovna gospodarska in finančna kriza je zelo močno vplivala na gospodarstva po vsem svetu. Še posebej to velja za države v EU, kjer so se v zelo težki situaciji znašle predvsem Grčija, Irska, Španija in Italija, ki so vse znane po velikem številu imigrantov. V tem poglavju podrobneje predstavim posledice gospodarske krize na migracije. Za dokončen odgovor na vprašanje, koliko je gospodarska kriza vplivala na migracije, je še prehitro, vendar se določene stvari že nakazujejo v pričakovani smeri. Nekako gre pričakovati zmanjšanja števila delavskih migrantov in povečanje vrnitev migrantov v izvorno državo. Vendar je tu treba omeniti pomembno dejstvo. Empiričnih raziskav, ki bi potrdile ali ovrgle katero koli od omenjenih hipotez, praktično ni. Tako nam ostanejo le teoretične razlage strokovnjakov ter zanašanje na zgodovino, ki nam kaže, kako so se odvijali trendi migracij skozi dosedanje gospodarske krize.

Poleg tega drži tudi dejstvo, da trenutno še niso na voljo podatki, ki bi lahko v popolnosti odgovorili na vprašanja, v kolikšni meri je gospodarska kriza vplivala na migracije. V prihodnjih letih bodo ti podatki že bolj izraziti, vendar se že tudi sedaj kar močno nakazujejo posledice krize. Spremembe so opazne tako pri imigracijah kot tudi emigracijah. Pri slednjih je opaziti trend naraščanja, medtem ko je pri imigracijah opaziti, da se hitra rast, ki je bila prisotna vse prejšnje stoletje, počasi upočasnjuje oz. upada. To še posebej velja za države, ki so pred krizo imele veliko število priseljencev (Španija, Irska, Velika Britanija).

Kaj nam torej pravi teorija? Zaradi pomanjkanja empiričnih raziskav nam preostane, da špekuliramo samo na osnovi teoretičnega znanja. Poznamo dva sklopa teorij. Prvi sklop je namenjen ocenjevanju posledic ekonomske krize pri mednarodnih migracijah. Pri drugem sklopu pa ocenjujemo vpliv na integracijo migrantov v državi gostiteljici in možnosti za protimigracijsko čustvovanje. Različne teorije poudarjajo različne vidike migracij. Tako je tudi odvisno, na kakšen način gledamo na migracije (mikro-, mezo-, makrostopenjsko). Kot že ime razkriva, pri mikrostopenjski izhajamo iz perspektive posameznika ali posameznega gospodinjstva. Pri mezostopenjski izhajamo preko socialnih omrežij v družbi kot izvora za socialni kapital ter preko socialnega kapitala kot osnove za socialno kohezijo. Pri makrostopenjskem pa izhajamo iz širšega konteksta, kot so na primer migracijski sistemi,

skupine držav, skupnosti, povezane zaradi migracij, ipd. Vse tri prej omenjene teorije kažejo na nekaj tehnik, ki omejujejo učinek ekonomske krize na migracije (Beets & Willekens, 2009, str. 2-4).

Treba pa je poudariti, da so v teh teorijah po večini zajete samo ekonomske migracije. Tako se bo upad števila migracij zaradi gospodarske krize najbolj poznal v državah, kjer je največ delavskih migrantov (Velika Britanija, Nemčija, Italija itd.), in manj v državah, kjer prevladujejo drugi razlogi, kot so družinske migracije, poroke, izobraževanje. Te države so Francija, Nizozemska, Švedska. Pri teh državah bo imela gospodarska kriza manjši učinek, čeprav se lahko zgodi, da bo mnogo načrtovanih migracij prestavljenih zaradi manjšega dohodka v državi gostiteljici že živečega migranta.

Mednarodna organizacija za migracije v svoji raziskavi iz leta 2010 ugotavlja, da se kriza pozna tudi v razlikah med spoloma migrantov. Gospodarska kriza je najbolj prizadela sektorje gospodarstva, kjer so zaposleni večinoma moški. To se pozna tudi pri migracijah, saj je opaziti trend, da se zmanjšuje število moških migrantov. Na drugi strani pa pri ženskah ni opaziti večjega upada, saj je povpraševanje po delu v sektorjih, kjer prevladujejo ženske, še vedno relativno visoko.

V času krize je opaziti tudi povečano število emigracij iz državah EU. Ob tem je treba poudariti, da ni povsem očitno, ali gre pri teh izselitvah za vrnitev migrantov v domačo državo ali gre samo za preselitev v druge državo EU. Opaziti je tudi, da so migranti, rojeni v EU, bolj dovzetni za vrnitev v domačo državo kot tisti, ki so bili rojeni zunaj meja EU. Povečala se je tudi brezposelnost, predvsem migrantov, rojenih zunaj EU, v primerjavi z avtohtonim prebivalstvom.

Z gospodarsko krizo se je začel tudi trend povečevanja prošenj za socialno pomoč med migranti. V času pred krizo je veljalo, da so bili migranti manj verjetni prejemniki najrazličnejših socialnih pomoči, vendar se je to sedaj spremenilo. Tako vse več migrantov prijavlja lastno brezposelnost in prosi za socialno pomoč. Obstajajo pa tudi izjeme (v Nemčiji in na Irskem), kjer je opaziti, da se kljub temu, da je vpliv brezposelnosti zunaj EU rojenega migranta hujši od vplivov, ki so jih deležni domači brezposelni državljani, se ti še vedno raje ne odločajo za prošnjo za socialno pomoč, saj je v veliko primerih njihovo bivanje v določeni državi pogojeno z zaposlitvenim statusom.

Ne gre pa pozabiti na še en dejavnik, ki ni ravno striktno povezan z ekonomijo, to je javno mnenje o migracijah. V državah EU z velikim številom priseljencev, kot sta Velika Britanija in Španija, je bilo že pred krizo opaziti povečano politizacijo migracijske problematike. Tako gre v času dejanske gospodarske krize, ko smo priče mnogim izgubljenim delovnim mestom, tako migrantov kot tudi avtohtonega prebivalstva, opaziti vse večjo negativno nastrojenost javnosti proti migracijam. Ljudje v veliko primerih za izgubo svojega dela v teh časih krivijo ravno priseljence. Zelo dober pokazatelj tega je Irska. Na Irskem, ki je bila ena izmed držav z

najhujšimi posledicami krize, je bilo pred krizo javno mnenje glede migracij izredno pozitivno, vendar se je s pojavom gospodarske krize povsem spremenilo.

3 POSLEDICE IN UČINKI MIGRACIJ

Z večanjem števila migracij v Evropi se večja tudi njihov vpliv na vse več področjih družbenega življenja. Evropa tako postaja etnično vse bolj pisana celina. Nekateri migranti se hitreje, nekateri počasneje integrirajo v način življenja, ki ga živi avtohtono prebivalstvo države gostiteljice. Velik vpliv zaradi migracij je viden predvsem z gospodarstvom povezanimi dejavniki, kot so trg dela, pokojninska in druge socialne blagajne. Tako migracije s seboj potegnejo veliko dejavnikov in učinki so na različnih sferah različni. Poznamo pozitivne kot tudi negativne učinke migracij. Tukaj moram omeniti, da ti učinki niso enaki v vseh državah EU, vendar se v nadaljevanju diplomskega dela osredotočam na neko povprečje, ki vlada za EU kot celoto, in izpostavljal kakšno državo, ki ima določen ekstrem, ki bi zelo močno odstopal od povprečja EU.

Kot sem že omenil, prinašajo migracije za države gostiteljice tako pozitivne kot tudi negativne učinke. Tukaj so mnjenja strokovnjakov deljena glede tega, kateri učinek na koncu prevlada. Treba pa je poudariti, da je vse več kazalnikov, ki kažejo, da države EU ne bodo mogle zadržati trenutnega gospodarskega razvoja brez dodatnih priseljevanj. Tako se je Romesh Ratnesar (2000) v svojem članku slikovito izrazil, da odprtje meja EU za priseljence ne bi predstavljalo le geste dobrohotnosti, temveč bi to bilo bolj dejanje samointeresa.

Dejstvo je, da bo treba nekaj spremeniti. Podatki Združenih Narodov kažejo, da se je rast prebivalstva v razvitih državah popolnoma upočasnila, v kar nekaj primerih pa lahko že sedaj govorimo o padanju skupnega števila prebivalstva. To lahko v prihodnosti privede do nevzdržnega davčnega bremena za prihodnje delavce in močno dvignjene meje starosti za upokojitev. V publikaciji Združenih Narodov je tudi razvidno, da bo morala Evropa za ohranitev sedanjega števila prebivalstva v letu 2050 vsako leto sprejeti 1,6 milijona imigrantov, kar zneslo skupaj okoli 80 milijonov imigrantov. Tudi Evropska komisija je močno naklonjena priseljevanju. Poročilo Evropske komisije iz leta 2003 kaže, da se bo skupno število prebivalstva EU iz tedanjih 303 milijonov zmanjšalo na 297 milijonov že do leta 2020. Ob tem poudarja, da bi se ob zmanjšanju števila celotnega prebivalstva še najbolj zmanjšalo število delovno sposobnih ljudi, kar bi pomenilo nižjo gospodarsko rast (Lorant, 2005, str. 22-23).

3.1 Pozitivne posledice

Najprej moram omeniti, da so posledice migracij različne, kakor hitro gledamo iz različnih perspektiv, torej na eni strani gledamo iz perspektive države prejemnice, na drugi strani pa imamo izvirne države. Tako bi lahko preprosto rekli, da so posledice za oba tipa držav ravno obratne. Ob tem moram omeniti, da bom v nadaljevanju predstavil samo pogled iz prizme

države prejemnice, saj je večina držav EU imigrantskih ali pa bodo to v bližnji prihodnosti še postale.

Združeni narodi so v svojem poročilu iz leta 2006 opredelili, da so za države prejemnice gospodarske posledice mednarodne migracije v glavnem pozitivne. Migranti imajo vpliv na plače in priložnosti za zaposlitev domačih delavcev ter na proračunsko ravnotežje, glede na to, da migranti plačujejo davke in obenem tudi povečujejo javne izdatke na področju zdravstva, šolstva in drugih javnih dobrin in storitev. Prisotnost mednarodnih migrantov lahko negativno vpliva na plače domačih delavcev in kadar so plače neprilagodljive, poviša nezaposlenost, vendar so takšni vplivi na nacionalni ravni majhni. Na srednji in dolgi rok lahko migracija ustvarja zaposlenost in pozitivno vpliva na proračun držav. Raziskave hitro starajočih se prebivalstev kažejo na to, da lahko mednarodni migranti pomembno prispevajo k lažšanju davčnih bremen prihodnjih generacij (Urad Združenih narodov za informiranje, 2006).

3.2 Vpliv imigracij na plače

V klasični ekonomski teoriji velja, da se z vstopom migrantov na trg dela v državi prejemnici poveča celotna ponudba na trgu dela. To ima za posledico, da se krivulja ponudbe prestavi na desno, kar z drugimi besedami pomeni, da se znižajo povprečne plače. Zaradi plačne konvergence med sprejemno in izvirno državo se razlika v plačah s časoma znižuje in tako se spodbude za migracije počasi zmanjšujejo, saj plače niso več primarni vzrok za migracijo. V realnosti pa vse ni tako zelo preprosto, kot je bilo predstavljeno v tem teoretičnem primeru. Iz tega primera je razvidno, da bi v tem primeru največji neto dobičkarji migracij bili lastniki in migranti, medtem ko bi bili največji neto poraženci ravno domači delavci. Vendar je Borjas (2003) ugotovil, da se empirično izmerjeni podatki od vplivu migracij na plače močno razlikujejo od študije do študije in se učinek približuje ničli. To pa je v nasprotju s prej omenjeno neoklasično teorijo in prinaša dve pomembni pojasnili. Prva je ta, da so tržne sile, kot na primer ekonomija obsega, ki vplivajo na povečano produktivnost in s tem izravnavajo morebitne negativne vplive na plače. Druga razlaga pa bi bila, da poznamo institucionalne dejavnike (kolektivne pogodbe), ki preprečujejo trgu dela, da bi se gibal v skladu s teoretičnimi pričakovanji (Münz, Straubhaar, Vadean, & Vadean, 2006, str. 16).

3.3 Vpliv imigracij na zaposlenost

Drugo vprašanje glede posledic migracij je, ali se zaradi migracij zmanjša zaposlenost domačega prebivalstva in ali migracije povzročajo povečano povpraševanje po delu. Če pogledamo neoklasični sistem, kjer velja teorija o polni zaposlenosti in popolni cenovni fleksibilnosti, vidimo, da migracije nimajo nobenega vpliva na nezaposlenost. V realnosti pa stvari niso tako preproste.

Tako poznamo bolj realne domneve, t. i. teorije zdrave pameti, ki temeljijo na predpostavki »pavšalnih delovnih mest«, torej določenem številu delovnih mest za migrante v državi prejemnici. Če se migranti zaposlijo v državi prejemnici, morajo po tej teoriji domači delavci izgubiti službo (DeVoretz, 2006). Ko migranti vstopijo na trg dela, se krivulja ponudbe prestavi na desno, kar povzroči znižanje plač in priča smo tudi nadomestitvi domačega delavca z migrantom. Če ti delavci, ki so izgubili službo, zagotavljajo dodaten človeški ali finančni kapital in/ali če je dosežena ekonomija obsega, potem se tudi krivulja povpraševanja prestavi na desno, kar ima za posledico dvig plač in tudi višjo plačo. Vendar moramo biti previdni tudi v tem nevtralnem primeru zaradi t. i. »učinek pinjanja«. Do njega pride, ker so domači delavci za določeno časovno obdobje še prisiljeni svoje delo odstopiti migrantom, in tako šele dolgoročni učinek povpraševanja kompenzira začetno izgubo dela. Vendar se lahko zgodi tudi to, da se tisti delavci, ki so izgubili službo, ne morejo zaposliti kljub pomiku krivulje povpraševanja v desno, saj se lahko odpre novo delovno mesto, za katerega niso kvalificirani. Torej bi se morali prekvalificirati, kar pa s sabo prinaša nove stroške zanje kot tudi za državo (Münz, 2006, str. 18,19).

3.4 Vpliv imigracij na učinkovitost trga dela

Borjas (2003) preiskuje, ali migracije izboljšujejo učinkovitost trga dela, glede na hitro manjšajočo razliko med mejnimi produkti dela v različnih regijah. Tako v svoji teoriji predvideva določeno razliko plač med regijami in stroški migracije, ki pa so višje od razlik v plačah med regijami. Tako imamo potem domačo delovno silo, ki zaradi tega ni motivirana do izselitve drugam kljub relativno boljši plači. Dodati je še treba, da je kapital fiksen in v lasti avtohtonega prebivalstva. Na drugi strani pa imamo novo prispele migrante, ki se hitro odzovejo na spremembe plač po regijah, ciljajo na čim višji maksimalni dohodek ter krijejo stroške migracij s seljenjem iz regij z nizkimi v regije z visokimi plačami.

Za razliko od primera z eno samo regijo tukaj priseljenci predstavljajo dopolnila k domačinom in so zbrani v regijah z višjimi plačami. S tem imajo pomembno vlogo pri zmanjševanju razlik v plačah. To pa predstavlja dvig učinkovitosti za državo prejemnico, zaradi bolj učinkovite razporeditve. Tako lahko rečemo, da večje kot so razlike, večja bo učinkovitost trga dela zaradi migracij.

3.5 Negativne posledice

Na eni strani imamo torej strokovnjake, ki migracije podpirajo in v njih vidijo izhod iz trenutne demografske situacije, ki bi slabo vplivala na celotno gospodarstvo EU. Na drugi strani pa je tudi marsikdo, ki je mnenja, da migracije prinašajo predvsem negativne posledice in bi bilo treba zapreti meje ali vsaj močno omejiti število priseljevanj v države EU.

Eden izmed argumentov proti migracijam je, da je Evropa v trenutnem stanju že tako preveč poseljena. Evropa je sedaj ena izmed najbolj gosto poseljenih območij na svetu, kar

posledično pomeni, da je okolje močno na udaru. Po mnenju zagovornikov te teorije bi bilo tako za Evropo kot tudi za preostali svet bolje, če bi ne bilo novih priseljevanj. Tako bi se število prebivalstva zmanjšalo na 40 % današnjega prebivalstva do leta 2050. To bi sprva pomenilo velike probleme pri kazalniku starostne odvisnosti, vendar bi se stanje močno popravilo po letu 2050.

Posledice migracij je posebej čutiti na trgu dela. Nasprotniki migracij opozarjajo, da je na območju EU tudi sedaj velika stopnja brezposelnosti in bi bila dodatna priseljevanja nepotrebna. Nasprotniki migracij opozarjajo, da bi manjše število migrantov pomenilo tudi dvig plač, kar z drugimi besedami pomeni, da so posledice migracij tudi nižje plače domačega prebivalstva. Poleg tega pa tudi menijo, da so za obstoj služb z nizkimi plačami odgovorni ravno priseljenci, ki so pripravljeni sprejeti tako nizko plačo.

Po mnenju nasprotnikov migracij bi migracije zelo obremenile tudi socialni sistem. Razlog tiči v tem, da se na primer zdravstvene in šolske storitve ne plačujejo neposredno kot ostale dobrine. V večini držav EU je tako veliko socialnih storitev delno zastonj, vendar so te v realnosti plačane s strani davkoplačevalcev. Nizko plačani priseljenci tako prinesejo nekaj koristi za podjetnike, ampak hkrati pomenijo tudi breme za proračun. Poleg tega nasprotniki tudi opozarjajo, da priseljevanje ne more biti protiutež za staranje prebivalstva. Na migracije gledajo predvsem kot zapolnjevanje manjših lukenj na trgu dela. Osnovni problemi pa še vedno ostajajo, zato bo kljub migracijam treba močno dvigniti starostno mejo za upokožitev ter dvigniti raven stopnje udeležbe žensk in starejših ljudi na trgu dela, če želimo še naprej imeti vzdržen pokojninski sistem in trajnosten trg dela.

4 MIGRACIJSKA POLITIKA EU

Migracije iz manj razvitih v razvite države trajajo že izredno dolgo časa. Lahko bi rekli, da ta pojav traja že od časov Stare Grčije in Starega Rima vse do sedanjosti. Ljudje kot racionalna bitja so vedno težili k boljšemu življenju in so se tako skozi svojo zgodovino vedno selili na bolj razvita območja. Skozi zgodovino so bile mnoge evropske države odvisne od migracij predvsem z zagotavljanjem delovne sile. Vendar je dejstvo, da je narava migracij zelo kompleksna, predvsem zaradi vseh dejavnikov, ki jo ženejo naprej, in posledic, pa naj bodo to ekonomski učinki, politične posledice ali kulturne posledice. Tako se Evropa v tem trenutku nahaja na prehodu. Na eni strani imamo velik pritisk staranja družbe in posledično vse večje odvisnosti in potrebo po migrantih, na drugi strani pa imamo tudi veliko zakonov in tudi politične elite, ki migracije močno omejujejo oz. jim nasprotujejo.

Evropske države so vse do devetdesetih let prejšnjega stoletja močno omejevale možnost migracij in bile zelo restriktivne pri podajanju azila, vendar se je ta miselnost spremenila. Vedno več vlad evropskih držav je začelo spoznavati, da lahko migracije prinesejo velike koristi, saj je v tem času začelo primanjkovati delovne sile, kar je bila posledica demografskega razvoja določenih držav. Dejstvo je vedno bolj postajalo tudi to, da se samo z

najrazličnejšimi reformami trga dela ne bomo mogli spopasti z vsemi demografskimi izzivi, ki so nam priča, in da so migracije nujne, če želimo ohraniti oz. povečati skupno število prebivalstva. Ob tem je treba poudariti, da so tudi migracije predvsem kratka in največ srednjeročna rešitev.

4.1 Zgodovinski pregled migracijskih politik EU

Prvi zametki oz. prvi poskusi obvladovanja migracij v EU segajo v sredino osemdesetih let prejšnjega stoletja, natančneje v leto 1985. Takrat je Evropski svet potrdil smernice Evropske komisije za migracije. Še bolj pomembno pa je bilo, da je bila istega leta sprejeta tudi Bela knjiga. Z njo so bile vzpostavljene mnoge stvari. V zvezi z migracijami sta pomembna predvsem skupni notranji trg za članice EU in prosto gibanje med državama. V njej je bilo tudi določeno, da prosto gibanje velja tudi za državljane tretjih držav, kar je bilo v nasprotju z dotedanjimi politikami določenih držav, predvsem zaradi viz.

V naslednjih letih je sledilo nekaj manjših sporazumov, katerih predmet je bil predvsem azil za državljane tretjih držav. Naslednja večja stvar pa je bil Maastrichtski sporazum, ki je predstavil svoj sistem treh stebrov. Tako so bili sprejeti tudi mnogi ukrepi k še boljši skupni migracijski politiki EU in politiki azila. Ta je bil v tem času še posebej na udaru, saj je v vzhodni Evropi prišlo do velikih sprememb. Ob padcu t. i. železne zaves in zaradi vojne na Balkanu sta se močna dvignila tendenca k migracijam na zahod in število prosilcev za azil iz balkanskih držav. Zaradi tega je bilo v tem času sprejetih precej restriktivnih ukrepov v strahu pred prevelikim številom priseljencev iz novo nastalih evropskih držav.

Treba pa je omeniti, da so bila potrebna nadaljnja štiri leta od podpisa Maastrichtskega sporazuma, da smo bili priča sporazumu, ki se je migracijskih izzivov lotil tudi pri koreninah problema. Do sprememb je prišlo, ko je predsedovanje EU prevzela Nizozemska. Ustanovili so delovno skupino za migracije in azil. Namen te skupine je bil, da je zbirala in posredovala čim več informacij o situaciji v izvornih državah prosilcev za azil in potencialnih migrantov. Tako smo bili leta 1997 priča Amsterdamski pogodbi, ki je bila osnova za vsa nadaljnje zakone v zvezi z migracijami in azili. Dogovorjeno je bilo, da morata biti do leta 2004 oblikovani skupna politika priseljevanja in azilska politika.

Oktobra leta 1999 je sledil vrh v Tampereju, kjer so se države članice EU dogovorile za naslednje štiri točke, s katerimi so določene skupne politike:

- partnerstvo z državo izvora,
- skupni evropski azilni sistem,
- pravično obravnavanje državljanov tretjih držav,
- učinkovito upravljanje migracijskih tokov.

Septembra 2001 je Evropska komisija predložila direktivo, ki je zahtevala, da se določijo skupna merila za sprejem in zagotovijo enoten nacionalni postopek za prijavo za azil, vendar je Evropski svet predlog zavrnil. Junija prihodnje leto je sledil evropski vrh v Seville. Ta je potekal v burnih razmerah zaradi nedavnega terorističnega napada na ZDA enajstega septembra 2001 ter volitev v mnogih državah EU, kar je v ospredje prihajalo vse več protimigracijske tako retorike kot tudi politike. Ravno to so bili razlogi, da se je Evropski svet na tem vrhu odločil, da se mora o skupni migracijski politiki in po celovitem načrtu upravljanja z migracijskimi tokovi ter boju o nezakonitemu priseljevanju odločati prednostno.

Junija naslednje leto je Evropska komisija sprejela dokument o politiki priseljevanja, vključevanja in zaposlovanja ter države članice EU pozvala, naj okrepijo prizadevanja za integracijo priseljencev. Septembra istega leta je sledilo zasedanje notranjih ministrov držav EU, kjer so se dogovarjali o določitvi kvot. Notranji ministri so se odločili, da bodo preučili italijanski predlog, ki je bil zasnovan tako, da bi lahko nadzirali pretok nezakonitih priseljencev. Te kvote bi bile okvirni cilji, kjer bi se videlo, koliko je potrebnih ljudi v določeni gospodarski panogi. Te kvote tudi ne bi bile vezane na državljanstvo. Nacionalne vlade in združenja delodajalcev bi skupaj določili kvote.

Novembra 2004 je Evropska komisija sprejela t. i. Haaški program, ki obljublja, da bo zagotovil območje svobode, varnosti in pravice za državljane EU. Med drugim pa ta program pravi tudi, da se bodo mednarodne migracije nadaljevale ter da je potreben celovit pristop, ki bo vključeval vse stopnje migracij, torej bo zajet tudi vzrok za migracije ter tudi politiko vključevanja in politiko vrnitve priseljencev. Novembra istega leta so se voditelji držav članic EU na zasedanju Evropskega sveta dogovorili za nov pet letni program (Tampere II), ki je govoril o tesnejšem sodelovanju držav v zadevah azila, pravosodja in notranjih zadev.

Nato je Evropska komisija sprejela t. i. Zeleno knjigo o upravljanju ekonomskih migracij iz januarja 2005, ki je z drugimi besedami predstavljala in urejala pristop EU do ekonomskih migracij. Cilj je bil jasn. Želeli so spodbuditi razpravo o tem, kako najbolje urediti vstop in prebivanje državljanov tretjih držav, ki iščejo zaposlitev v EU. Z zeleno knjigo so skušali odpreti razpravo o obsegu dovoljenih priseljevanj, ki bi se odobril na ravni EU. Izpostaviti velja tudi uvedbo zelene karte (v ameriškem stilu), ki bi vsem priseljencem omogočala in dala pravico do dela po vsej EU in ne le v določeni državi.

4.2 Problemi in politične dileme

Za razliko od samozvanih imigracijskih držav, kot so ZDA, Avstralija, Nova Zelandija in Kanada, je imela Evropa veliko preglavic, da se je sprijaznila z dejstvom, da je postala imigracijsko območje. Državljan EU so imeli oz. imajo veliko pomislekov do priseljencev, posebej tistih, ki prihajajo iz držav, ki niso članice OECD. Za migrante teh držav praviloma velja, da sta njihova kultura in etično ozadje povsem različna od tistega, ki ga poznamo v Evropi. Tako smo priča mnogim protiimigrantskim pobudam, kot so podpora omejevanju

dodeljevanja azila in priseljevanja. Vse skupaj se zelo čuti tudi v veliki diskriminaciji migrantov, pa naj gre za službo ali zasebno življenje.

V petdesetih in šestdesetih letih se je v Evropo priselilo veliko število nizko izobraženih priseljencev, ki pa so bili eden ključnih dejavnikov razvoja Evrope po 2. svetovni vojni. Danes tako priseljenci zapolnjujejo luknje na trgu dela v pomembnih gospodarskih panogah, kot so inženirstvo, gradbeništvo, kmetijstvo in pridelovalna industrija, zdravstvena oskrba, turizem itd. Tako je jasno, da bodo delovne migracije v prihodnjih desetletjih vedno bolj pomembno vprašanje, s katerim bodo soočene vse države EU. Razlogi za to pa so na splošno trije.

Prvi razlog je, da se evropske vlade vse bolj zavedajo, kako pomembno je znanje pri ustvarjanju produktivnosti in rasti. Človeški kapital je postal najpomembnejši dejavnik produktivnosti in rasti v vse bolj na znanju temelječem gospodarstvu. Visoko usposobljeni delavci so nujni za zagotovitev inovacij in izboljšane produktivnosti, kar vodi do novih delovnih mest. Drugi razlog je, da so kljub strukturni brezposelnosti, ki je prisotna v precej državah EU, evropski delavci precej izbirčni pri izbiri svojega poklica. Dejstvo je tudi, da je povprečen delavec iz EU mnogo bolj izobražen, kot pa je bil povprečen delavec v EU pred nekaj desetletji. Zato se kljub temu, da se v zadnjih letih število nizko profilnih služb zmanjšuje, povečuje pomanjkanje delavcev v določenih panogah. To velja predvsem v živilsko-predelovalni industriji in javni službah, ki imajo predznak manj cenjenih del in so po navadi tudi slabše plačana. Tako so potem vse te vrzeli v teh panogah vse pogostejše zapolnjene s strani priseljencev. Tretji razlog pa je vse starejše prebivalstvo, kar ima za posledico vse slabše razmerje med ekonomsko aktivnim in neaktivnim prebivalstvom. To pa zelo močno pritiska ne delovanje sistemov socialnega varstva, kot so zdravstvena in pokojninska blagajna, in so mladi, delavno aktivni migranti zato zelo dobrodošli (Nonneman, 2007, str. 10-13).

Dileme migracijske politike se tako vse bolj kažejo kot nekaj, kar je več kot le napetost med gospodarskimi in političnimi vidiki. Razkrivajo osnovne nejasnosti po logiki liberalne demokratične države blaginje, projektov enakopravnih pravic in organizacij, ki varujejo manjšine in njihove interese. Tako so ti različni interesi izkristalizirali več dilem, ki jih je Boswellova (Boswell, 2005, str. 7-9) razvrstila v štiri kategorije, ki jih predstavljam v nadaljevanju.

4.2.1 Delovne migracije

V mnogih državah EU obstaja velik konflikt med ekonomskimi in demografskimi dejavniki za povečevanje migracij na eni in zaviranje migracij na drugi strani. S tem problemom se različne države spopadejo na različne načine. V večini primerov so bile vlade sposobne uvesti liberalizacijo zakonodaje in programov. Večina teh programov se nanaša na kvalificirane ali visoko kvalificirane migrante, ki s pomočjo točkovnih sistemov ter racionalizacije postopkov

za zaposlitev v določenih sektorjih omogočajo lažjo zaposlitev izobraženega kadra. Vendar je treba omeniti, da so vsi preveč eksplicitno zastavljeni projekti bili vedno precej politično kontroverzni. Problem je bil ta, ker so po eni strani prodajali povečano liberalizacijo v državi, po drugi strani pa so vsebovale veliko strožje omejitve za vse neekonomске migrante in begunce. Določene države so se tega lotile na bolj tih način in so vsa vprašanja v zvezi z migracijami po tihem sprejele v parlamentu, brez večjega pritiska javnosti. Nekatere države pa so se zadev lotile tako, da so za kratek čas dovoljevale nelegalna priseljevanja, da bi ta zadostila periodičnim ureditvam programov. Nobeden izmed teh kompromisov pa ni bil dovolj dober, da bi zadostil potrebam dolgoročnega primanjkljaja delovne sile na trgu dela.

4.2.2 Nadzor migracij

Politika nadzora migracij je prav tako ena izmed večjih dilem, s katerimi se srečajo vlade evropskih držav. Obstajajo resne omejitve vladnih prizadevanj za nadzor nad nelegalnim gibanjem, bivanjem in delom. Da bi poskušali z resnično zelo uspešnim nadzorom, bi bila poleg velikanskih stroškov na udaru tudi temeljna postavka demokratičnih držav, svoboda gibanja. To predstavlja posebej velik problem za države znotraj schengenske meje, saj države zaradi neobstoječih fizičnih mej nimajo več nobenega nadzora nad tem, kdo v državo vstopi ali izstopi. Mejna in notranja nadzorstva so tudi omejena zaradi dogovora o nevračanju ljudi, ki so prečkali mejo. Kakor hitro ti zaprosijo za azil, so upravičeni do določenih pravic, tako da vse to vpliva na nezmožnost takojšnje deportacije teh ljudi nazaj domov.

Pri poskusu kontroliranja nelegalnih delavcev pa so države soočene z drugačnimi omejitvami. V tem primeru namreč pride do navzkrižja poslovnih interesov, saj si delodajalci prizadevajo za čim bolj poceni delovno silo. Tako smo v Evropi videli zelo malo izvršenih kazni proti delodajalcem zaradi tega, ker bi zaposlovali ilegalne delavce, vendar je tukaj treba omeniti še etični vidik, gledano iz perspektive nelegalnega prebežnika. Ko nekdo prebiva določeno obdobje na določenem mestu in se tam ustali, bi izgon takšnega človeka pomenil vse prej kot humanitarno dejanje. V takih primerih se ob odkritju nelegalnega pribežnika zelo pogosto naknadno uredi zakonski status migranta.

4.2.3 Azilni sistemi

Do leta 1980 so evropske države do dobra izčrpale možnosti omejitev v azilskih sistemih. Socialno varstvo in pomoč za namestitev prosilcev za azil sta se bistveno zmanjšala, v nekaterih primerih povsem do konca. Tako so sedaj mnogi prosilci za azil razkropljeni po določenih regijah, omejeni na sprejemni centre ali priprti. Potem so tu še omejitve zaradi vizumov ter pravilo o »varnih državah« izvoru. Ob tem lahko rečemo, da azilni sistem ne opravlja obeh funkcij, ki sta njegov osnovni cilj – da nudi podporo in pomoč tistim, ki ju potrebujejo, po drugi strani pa izločuje tiste, ki tega ne potrebujejo. Azilni sistem je tarča kritik različnih humanitarnih organizacij in beguncev. Tukaj lahko razberemo enega največjih konfliktov med domačim prebivalstvom na eni in mednarodnih beguncev in humanitarnih

organizacij na drugi strani. Problem je še posebej zaostrilo dejstvo, da je večina prosilcev za azil odvisna od storitev tihotapcev in trgovcev z ljudmi.

4.2.4 Integracija

To je eno izmed področij, kjer obstajajo največje razlike med pristopi v posameznih državah EU. Na nacionalne pristope imajo velik vpliv predvsem dokaj ustaljeni vzorci razmišljanja o nacionalni identiteti, državljanstvu in vlogi države. V tem kontekstu dileme integracijske politike niso tako globoko zakoreninjene med populistične težnje po zapiranju, ekonomske razloge ter liberalne norme in institucije. Bolj kot temu smo priča boju za prepričanja in družbene vrednote v smislu, kaj sploh pomeni biti član družbe in kako najbolje pripraviti ljudi, da bi takšni tudi postali. Za izpolnjevanje tega v osnovi poznamo tri glavne pristope:

1. multikulturni pristop; to pomeni strpnost do kulturne ali verske različnosti; v teh državah imamo tudi robustno protidiskriminacijsko zakonodajo in enostaven dostop do državljanstva;
2. socialno državljanski pristop; ta pristop priseljencem ponuja nekakšno članstvo v obliki polnih socialnih in ekonomskih pravic, vendar z omejenim dostopom do polnopravnega državljanstva;
3. državljanski pristop; ta omogoča enostaven dostop do državljanstva, vendar ob pogoju, da se priseljenec odpove določenim etničnim in verskim značilnostim v javni sferi.

Vsi trije pristopi pa so deležni kritik v zadnjem desetletju zaradi neustreznega spopada z izzivi integracije. Ena izmed glavnih kritik se nanaša na domnevno neuspešnost pri vključevanju druge in tretje generacije migrantov. Mnogi izmed teh predstavnikov kažejo zelo nizko stopnjo socialne interakcije z ljudmi zunaj njihovega etničnega ozadja. Prav tako mnogi izmed njih dosegajo zelo slabe rezultate pri izobraževanju in tudi na trgu dela. Ravno zaradi tega v mnogih evropskih državah, kot so Francija, Nizozemska in Velika Britanija, opazamo vse več vzpodbud držav za učenje domačega jezika za priseljence. Treba je posebej omeniti tudi muslimanske priseljence. Njihova prepričanja so bila vse od devetdesetih let naprej in še posebej od terorističnega napada na ZDA 11. septembra 2001 označena kot nesprejemljiva za liberalne demokratične standarde držav EU.

Treba pa je tudi omeniti, da vse v zvezi z integracijo ni tako zelo črno. Opaziti je namreč trend veliko bolj radodarnih pravil v zvezi z naturalizacijo. To bo imelo za posledico vse bolj trdne etnične skupine, kar jim bo omogočalo večjo politično mobilnost. V tem smislu bi lahko bila s stalno prisotnostjo teh skupin bolj na očeh javnosti tudi restriktivna politika priseljevanja. To ne pomeni nujno, da bi koristi od teh pritiskov privedle do liberalnejših politik vstopa v državo, vendar bi s tem pritiskom zagotovo izboljšali liberalno politiko o kulturni raznolikosti in diskriminaciji.

4.3 Migracijska politika EU v času gospodarske krize

Gospodarska kriza je v skladu s pričakovanja še dodatno zaostila imigrantske politike držav EU. Večina držav v času krize poskuša omejiti vstop priseljencem tretjih držav, posebej to velja za nižje izobražene migrante. Države so tudi poostrele nadzor nad nelegalnimi prebegi. Vse manj je tudi ukrepov, ki bi povečevali varnost priseljencev. Tako lahko rečemo, da je v času krize bilo sprejetih veliko odločitev, ki sploh ne upoštevajo tako kratkoročnih kot tudi dolgoročnih demografskih in ekonomskih vidikov. Vendar je bilo nekaj pomembnih strateških dokumentov na področju migracij sprejetih na ravni EU, čeprav je načrte za njihovo izvajanje še treba sprejeti.

Sprejet je bil Stockholmski program. Ta novi program je pomenil, da so se začela vprašanja v zvezi z migracijami obravnavati prednostno, pa naj gre za ekonomske migracije, nezakonite migracije ali integracijo. Ta program se razlikuje od prejšnjih programov predvsem zaradi prednostnih nalog, povezanih z migracijami. Globalni pristop k vprašanju o migracijah ter migracijske politike, ki temelji na partnerstvu s tretjimi državami, so le ene izmed prednostnih nalog tega programa. Ob tem je treba tudi omeniti, da ta program kljub vsemu ni naredil nič v zvezi s skupnimi strategijami o delavskih migracijah, kljub močnim prizadevanjem takrat predsedujoče Švedske. V tem času so prišle v veljavo tudi evropske modre karte, ki pa niso bile del Stockholmskega programa.

Evropska komisija si je v tem času še naprej močno prizadevala za boljšo skupno politiko EU o migracijah. Ob tem je predstavila strategijo Evropa 2020, ki je govorila predvsem o konkurenčnosti Evrope skozi vrsto strateških političnih pobud na različnih področjih gospodarstva ter socialnih in okoljskih politik. Glavni cilji te so bili: na znanju temelječa ekonomija, vzpodbujanje trajnostne rasti in visoka zaposlenost, socialna in ozemeljska kohezija. Migracije se bile zajete predvsem v kontekstu povečevanja zaposlenosti in boja proti revščini z odpravo ovir za udeležbo na trgu dela.

Razvoj politik na nacionalni ravni (Köhler, Laczko, Aghazarm, & Schad, 2011, str. 29–31):

- sprejemne omejitve

Države prejemnice so sprejele mnoge ukrepe, kot so omejitve za sprejem v državo (to posebej z namenom omejiti vstop nizko kvalificiranim delavcem), prednostne naloge za državljane, zmanjšanje kvot in spremembe pri dodeljevanju vizumov. Mnogi od teh ukrepov so bili v glavnem le prilagoditve obstoječih politik in niso predstavljali novih splošnih okvirjev te problematike. Največ sprememb v zakonodajah držav članic EU je ciljalo predvsem na zmanjšanje pritoka nizko izobraženih migrantov tretjih držav, medtem ko je meja za visoko izobražene migrante po večini ostala na enaki ravni.

- novi delavski migracijski kanali

Gospodarska kriza mnogim državam ni preprečila, da ne bi odprle novih kanalov pritoka migrantov tako iz EU kot tudi od drugod. Primer tega je Švedska, ki je z začetkom krize začela izvajati nov model povpraševanja po ekonomskih migracijah.

- združevanje družin

Nekatere države EU so uvedle omejitve pri tokovih, kjer je šlo za združevanje družin migrantov, ter dostopa zakoncev in vzdrževanih na trg dela. Vendar nekateri tovrstni ukrepi niso bili neposredna posledica gospodarske krize.

- nezakonite migracije in zaposlovanje

Posamezne države se na različne načine bojujejo z nelegalnimi prebegi in kasnejšim nelegalnim delom nelegalnih prebežnikov, vendar je treba tudi pri tem primeru omeniti, da večina teh ukrepov nima neposredne povezave z gospodarsko krizo. Velika Britanija je pri tem zelo striktna, leta 2008 je namreč britanska vlada sprejela zakon, s katerim lahko kaznujejo vsakega delodajalca, ki bi zaposlil nelegalnega delavca, z dvoletno zaporno kaznijo in do deset tisoč funtov kazni.

- Politika vračanja priseljencev

Gre za to, da država plača priseljencem iz tretjih držav, da se ti prostovoljno vrnejo nazaj domov. Španija je država, ki najbolj prakticira tovrstno politiko. Španija tako plača priseljencem določeno vsoto denarja (v dveh obrokih, enega dobijo takoj, drugega, ko se odselijo), če se v roku naslednjih treh let ne preselijo nazaj v Španijo. Treba je omeniti, da ta sistem ni doživel velikega odziva s strani priseljencev.

SKLEP

Demografska podoba Evropa je jasna in dejstvo je, da se Evropa nezadržno stara. Določene posledice tega se čutijo že sedaj, še bolj pa se bodo poznale v prihajajočih desetletjih. Na eni strani imamo v povprečju vse dlje živeče ljudi, na drugi strani pa imamo vse nižjo rodnost. To vse skupaj vodi do tega, da je v državah EU vse manj aktivnega prebivalstva, kar s seboj potegne še druge dejavnike. Države z najrazličnejšimi spodbudami poskušajo te trende spremeniti, vendar to ni tako preprosto.

Najpogostejša rešitev teh problemov za države je po večini vzpodbujanje priseljevanja. Migracije, katerih pomembnost in obsežnost sta se v zadnjih letih močno povečali, lahko povzročijo, da evropske države kljub splošnemu staranju avtohtonega prebivalstva uspejo ohranjati ali celo povečevati skupno število prebivalstva ter še pomembneje, število aktivnega prebivalstva. Migranti so navadno mladi ljudje, ki imajo cilj čim bolje preživeti nadaljnje življenje, vendar s priseljevanjem pridejo tudi določeni problemi. Posebej, kadar gre za priseljence tretjih držav, ki večinoma izvirajo iz drugačnih etničnih, kulturnih ali verskih skupnosti. Tako je treba poskrbeti za te ljudi, da se čim prej in na čim manj boleč način zanje integrirajo v način življenja, kot ga živi večinsko avtohtono prebivalstvo.

EU je s svojo širitvijo povzročila tudi mnogo migracij znotraj Unije. Po tem, ko je leta 2004 in 2007 v EU vstopilo 12 novih članic, posebej tistih iz nekdanjih socialističnih držav, je

prišlo do določenega premika prebivalstva z vzhoda na zahod, ampak so bile številke teh migracij nižje od začetnih pričakovanj.

V zadnjih letih je vprašanje migracij postalo še veliko pomembnejše kot kadar koli pred tem. Razlog tiči predvsem v gospodarski in finančni krizi celotne zahodne civilizacije in EU tukaj ni nobena izjema. Tako smo priča konfliktom, saj na eni strani zaradi vse večje brezposelnosti v državah EU domače prebivalstvo vedno bolj negativno gleda na migrante, po drugi strani pa je zaradi staranja prebivalstva ter vseh posledic, ki jih to s sabo potegne, jasno, da so migracije nujno potrebne. Tako EU izvaja vse bolj restriktivno politiko priseljevanja, vendar ga v istem trenutku tudi vzpodbuja. Gre namreč za to, da Evropa še vedno potrebuje in želi nove priseljence, hoče le narediti tako, da bi v Evropo prišlo čim več visoko kvalificiranih priseljencev in čim manj nizko kvalificiranih priseljencev.

Migracije so za EU dejstvo in niso več vprašanje, biti ali ne biti. Migracij se tudi ne da več zaustaviti, saj s povečanjem restriktivnih ukrepov prihaja do vse več nelegalnih priseljevanj, kar je še slabše, saj države članice EU niti ne vedo, kakšni ljudje so se priselili v državo, in tem ljudem tudi ne preostane drugega, kot da upravljajo nelegalna dela. Dejstvo pa je tudi to, da EU ne more biti rešitelj problema prevelike poseljenosti sosednjih regij, posebej na jugu in vzhodu, saj je tudi EU že sedaj ena izmed najbolj gosto poseljenih območij na svetu.

LITERATURA IN VIRI

1. Appleyard, R. T. (1991). *International Migration: challenge for the nineties*. Ženeva: IOM.
2. Beets, G., & Willekens, F. (2009). *The global economic crisis and international migration: An uncertain outlook*. Hag: NiDi.
3. Boswell, C. (2005). Migration in Europe. Najdeno 9. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/policy_and_research/gcim/rs/RS4.pdf
4. Borjas, G.J. (2003). The Labour Curve is downward sloping: Reexamining the Impact on Immigration on the Labour Market. *Quarterly Journal of Economics*, 118(4), str. 1335-1374.
5. DeVoretz, D.J. (2006). Immigration Policy: Methods of Economic Assessment. *International Migration Review*, št. 40(2), str. 390-418.
6. European Commission. (2007). *Europe's Demographic Future: facts and figures on challenges and opportunities*. Luksemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
7. European Commission. (2008). *Employment in Europe 2008*. London: Centre for European Reform.
8. European Commission. (2011). *Demography Report 2010: older, more numerous and diverse Europeans*. Luksemburg: Office for Official Publications of the European Communities.
9. European population Committee of the Council of Europe. (2006). *Recent demographic development in Europe 2005*. Bruselj: Council of Europe Publishing.
10. Eurostat. (2012a). Population structure and ageing. Najdeno 29. julija 2012 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Population_structure_and_ageing
11. Eurostat. (2012b). Mortality and Life Expectancy Statistics. Najdeno 1. avgusta 2012 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Mortality_and_life_expectancy_statistics
12. İlkserim, A. Y. (2004). Labor migration in Europe within the context of demographic challenges. Najdeno 9. julija 2012 na spletnem naslovu <http://etd.lib.metu.edu.tr/upload/3/12605341/index.pdf>
13. Köhler, J., Laczko, F., Aghazarm, C., & Schad, J. (2011). *Migration and economic crisis in the European Union: Implications for policy*. Bruselj: IOM.
14. Lorant, K. (2005). The demographic challenge in Europe. Najdeno 9. julija 2012 na spletnem naslovu <http://www.europarl.europa.eu/inddem/docs/papers/The%20demographic%20challenge%20in%20Europe.pdf>
15. Malačič, J. (2006). *Demografija: teorija, analiza, metode in modeli*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

16. Malačič, J. (2008). Meje EU in bližnje zaledje; kako pomembne so demografske razmere. Najdeno 9. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.ijpucnik.si/media/Malacic,meje_eu_in_bliznje_zaledje1.pdf
17. Münz, R. (2007). *Aging and Demographic Change in European Societies: Main Trends and Alternative Policy Options*. Hamburg: Hamburg Institute for International Economics.
18. Münz, R. (2008). *Migration, Labor Markets, and Integration of Migrants: An Overview for Europe*. Hamburg: Hamburg Institute for International Economics.
19. Münz, R., Straubhaar, T., Vadean, F., & Vadean, N. (2006). *The costs and benefits European immigration*. Hamburg: Hamburg Institute for International Economics.
20. Nonneman, W. (2007). European Immigration and the Labor Market. Najdeno 9. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.migrationinformation.org/transatlantic2006/ImmigrationEULaborMarket_72507.pdf
21. OECD. (2009). Society at a Glance 2009: OECD Social Indicators. Najdeno 22. julija 2012 na spletnem naslovu http://www.oecd-ilibrary.org/sites/soc_glance-2008-en/04/03/index.html?contentType=&itemId=/content/chapter/soc_glance-2008-7-en&containerItemId=/content/serial/19991290&accessItemIds=/content/book/soc_glance-2008-en&mimeType=text/html
22. Ratnesar, R. (2000). Knocking on the Europs's Door. Najdeno 7. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.time.com/time/world/article/0,8599,2056213,00.html>
23. Salt, J. (2006). *Current Trend in International Migration in Europe*. Strasbourg: CDMG.
24. Vienna Institute of Demography. (2010). *European Demographic Data Sheet 2010*. Dunaj: VID.
25. Wanner, P. (2002). Migration Trend in Europe. Najdeno 30. julija 2012 na spletnem naslovu http://www2.unine.ch/repository/default/content/sites/sfm/files/shared/pub/o/o_09.pdf
26. Urad Združenih narodov za informiranje. (2006, 19. aprila). Poročilo Generalnega sekretarja Združenih narodov o nadzoru svetovnega prebivalstva. Najdeno 1. avgusta 2012 na spletnem naslovu <http://www.unis.unvienna.org/unis/sl/pressrels/2006/unisinf139.html>